

FOKUS



SPRÅKLYDSANGER MED OPPGAVER

FOKUS F: ORTOGRAFI VED Å/Æ/O-LYDER

LESEKURS C STAVSKRIFT

Ortografi ved kort å/æ/o-lyd

Toril Karstad

Til eleven

Hvis du har fulgt opplegget i Fokus, har du til nå arbeidet med:

Bokstavlyder, bokstavløse lyder, hovedregelen for dobbel konsonant, regelen om at det aldri er to M-er i slutten av ord, småord og ord med stumme bokstaver.

I tillegg har du fått mye øvelse i å lese ord med konsonantforbindelser (str, bl). Du har også lært mange ord vi møter ofte i tekst.

Fokus F i Lesekurs C handler først og fremst om hvordan vi skriver tre vokallyder: å-lyd, æ-lyd og o-lyd. Men vi har to slags vokaler: lange og korte. Lyden og uttalen er litt forskjellig. I tillegg er det ofte dobbel konsonant etter korte vokaler. Derfor er det helt nødvendig at du er bevisst på vokallengden i ord. Du må også vite om en stavelse har *trykk* (er tung), eller om den er lett.

I dette heftet skal vi konsentrere oss om korte vokallyder. I tillegg skal vi tenke på dobbel konsonant etter kort, trykksterk vokal. Vi skal repetere ord med én M i slutten, noen småord uten dobbel konsonant og ord med stum bokstav istedenfor dobbel konsonant.

Og du må ikke glemme skrivemåten for de bokstavløse lydene! Det blir sjelden dobbel konsonant der (sang, tenke, kart, gardin, mars, dusj, men bikkje).

Det fins masse dobbel-konsonant-regler og unntak fra reglene. Det hadde vært mye lettere om man hadde satt et merke på de korte vokalene. Det gjør man i noen skriftspråk. Dessverre er det ikke sånn hos oss. Du kan ikke tenke på alle reglene på én gang. Hvis du leser mye, lærer du kanskje skrivemåten for ordene uten å kunne reglene også. Men det er én ny regel vi skal fokusere på:

Det blir ikke dobbel konsonant etter kort, trykksterk vokal hvis det kommer en ny konsonant etterpå, bare i sammensatte ord.

Eksempler: bakt, likt, sagt, fant, rant, sint, sakte, vilt, makt, brukt, ekte, spilt, falt, skapt

Men der det er stum D istedenfor dobbel konsonant, beholdes D-en: kald – kaldt, rund – rundt.

Sammensatte ord får dobbel konsonant: **unntak**, fullføre, **tannbørste**, ballsko, **pappkasse**, balltre.

Kort å-lyd med O

Kort å-lyd med O-vers: sang nr. 69

Tekst og mel.: Toril Karstad, vokal: Mirjam Johanne Omdal, VGS 1,
komp og opptak: Øyvind Åge Berg, illustrasjon: Lydia Madeleine Popkema, 10. kl.



Lotte hoppet
tau. Hun stoppet
foran blokken og gikk opp.
Det var sommer.
Hun åt plommer.
Morgan kom med sopp i kopp.
Lotte neide flott,
løp til Mortens kott,
hentet dokka Mons og sovnet søtt og godt.

Oppgave 1: Lytt til sangen, og prøv å lære den.

Oppgave 2: Sett ring rundt alle O-er som er symbol for kort å-lyd, og si «å».
Pass opp! Noen O-er foran G er symbol for lang å-lyd.

Oppgave 3: Les sangteksten.

Oppgave 4: Skriv regelen fem ganger:

Kort å-lyd skrives som oftest med O
og har ofte dobbel konsonant etter seg.

Oppgave 5a: Skriv kort-å-lyd-ord med symbolet O i stavskrift.

hoppe

dokke

flott

stoppe

foran

godt

blokk

boks

opp

bolle

sommer

drops

plomme

foss

komme

lokk

nok

loft

sopp

krapp

kopp

et slott

Ordet **sovne** skrives med O fordi det kommer av **sove**.

sovne

sloss for

Oppgave 5b: Skriv kort-å-lyd-ord med symbolet O i stavskrift.

sokk

klokke

topp

opp

hogge

kongle

stoff

flokk

folk

holde

lopp

rotte

koster

konge

ofte

vold

slukke

kloun

kloss

ovn

Alle ord med forstavelen **for** har kort å-lyd med O!

kokk

for

Ordet **også** skrives med O fordi det er satt sammen av og + så.

også

stokk

Oppgave 6: Skriv kort å-lyd med O-vers med stavskrift. Se etter forskriften.

Lotte hoppet tau.
Hun stoppet
foran blokken
og gikk opp.
Det var sommer.
Hun åt plommer.
Morgan kom med
sopp i kopp.
Lotte neide flott,
løp til Mortens kott,
hentet dokka Mons og
sounet søtt og godt.



Oppgave 7: Fullfør fortellingen.

Ta en titt på bildet. Les innledningen på historien, og fullfør fortellingen. Lag overskrift. Klarer du å putte noen ord fra oppgave 10 inn i historien?

Lotte slo øynene opp. Det var ikke ofte hun måtte på do om natta. Men nå opplevde hun at magen var i opprør! Ei korg med plommer pluss masse sopp var nok blitt for hardt for magen.

Lotte hoppet ut av senga og kom seg på do. Men idet hun klappet igjen dolokket og skulle til å slukke lyset, stivnet hun til: Hva var det for slags trolske øyne som stirret mot henne borti gangen?

Oppgave 8: Les om lureord, og sett inn riktig ord i setningene.

I ordet sloss er det kort å-lyd med O. Da betyr det at man sloss før. Hvis noen slåss nå eller stadig, skrives det med Å. Hvis vi snakker om å slåss, er det å.

Ordet slott skrives med O hvis det betyr kongens slott. Men å ha slått noen eller slått seg skrives med Å, for det kommer av å slå. Dette får du vite mer om i neste fokus.

slått/slott: Vi besøkte et gammelt _____.

slått/slott: Per har _____ seg på leggen!

slåss/sloss: Kato driver og _____ med Jens.

slåss/sloss: Jeg synes den jenta _____ bestandig!

slått/slott: Har du _____ lillebror igjen?

slått/slott: Brann har _____ Vålerenga i kampen.

slåss/sloss: Når det er krig, må soldatene _____.

slåss/sloss: Mannen _____ med bjørnen i ti minutter.

slått/slott: Kongen bor i et _____.

slått/slott: Nå har du _____ meg tre ganger i sjakk.

slåss/sloss: Mannen _____ med tyven i går.

slåss/sloss: Jeg liker ikke å _____.

slått/slott: Stakkars, har du _____ deg?

slått/slott: Vi har _____ på tråden til Anne.

slåss/sloss: Guttene _____ mye da de var små.

slåss/sloss: Nå _____ de heldigvis ikke lenger.

Oppgave 9: Fyll inn det som mangler i verset, uten å se etter teksten.

L_____ h_____ et tau.

Hun st_____ f_____

bl_____ og gikk _____.

Det var s_____.

Hun åt pl_____.

M_____ k_____ med

s_____ i k_____.

L_____ neide fl_____,

løp til M_____ ens k_____,

hentet d_____ M_____ og

s_____ søtt og _____ godt.



Oppgave 10A: Les kort-å-lyd med O-ord *med* dobbel konsonant.

1

hoppe
stoppe
blokk
opp
sommer
plomme
sopp
kopp
flott
kott
dokke

2

rolle
jolle
sokk
kokk
topp
logg
vogge
loppe
lodd
oppe
dobbel

3

til topps*
komme
kommer
kom
kommet
dommer
komma
dronning
honning
forrige
forrest

4: Forstavelsen OPP-

opptatt
oppdage
oppfinner
opplegg
oppmann
oppspinn
oppdra
oppstått
oppspilt
oppvask
opptak

* Genitiv-S: Når ord
får en ekstra S til slutt,
beholder de dobbel konsonant



Edmond Mihai, Dreamstime



Dan Ionut Popescu, Dreamstime



Allegretto, Dreamstime

Oppgave 10B: Les kort-å-lyd med O-ord *med* dobbel konsonant.

1

dokka
skotte
bolle
foss
hogge
knopp
lokk
knott
kropp
stokk
kloss

2

oppe
nonne
rokk
rotte
toll
en vott
mopp
potte
tonn
hoff
stokke

3

slokke
klokke
stoff
troll
propp
flokk
sloss før
et slott
tropp
tross
grotte

4: Forstavelsen OPP-

oppleve
opprør
oppskrift
opptre
oppgjør
oppgave
oppdrag
oppførsel
oppgitt
oppfatte
opprørsk

NB: I noen ord er forstavelsen OPP- trykklett. Likevel er det to P-er!
Eksempler: Oppdagelse, opplevelse, oppstandelse, oppsigelse, opplysning

Oppgave 11: Fyll inn med riktig ord i setningen. Tenk på kort og lang vokal.

pote/potte: Katten har flis i en _____.

koke/kokke: Kafeen har ei flink _____.

os/oss: Vi må skynde _____!

floken/flokken: Du må løse opp _____ før du strikker.

pote/potte: Gutten tisset på _____.

lose/losse: De skal _____ skipet for varer.

polen/pollen: Blomsterstøv og _____ er det samme.

koke/kokke: Hvor lenge skal denne suppa _____?

rote/rotte: Jeg så ei diger _____.

os/oss: Nå må vi gjemme _____ fort!

rote/rotte: Nå må dere slutte å _____ på rommet!

os/oss: Det ble mye _____ da vi stekte biffen.

floken/flokken: Så du den store _____ med reinsdyr?

os/oss: Det stedet der elva løper ut i sjøen, kaller vi et

_____.

lose/losse: Den lille båten skal _____ det store

skipet trygt inn til kaia.



Andrew Khrutin, Dreamstime



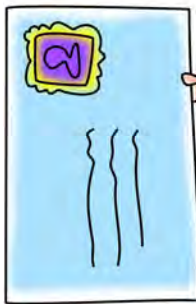
Ionut Popescu, Dreamstime

Oppgave 12: Les kort å-lyd med O-ord *uten* dobbel konsonant, eller *med* dobbel konsonant i sammensatte ord.

12A: Unntak 1 fra hovedregelen om dobbel konsonant:

Det blir enkel konsonant når det kommer en ny konsonant bak

vn, ks	rg	st	lk, sk	ft, rm	andre
ovn sovne klovn dovner boks vokse bokse nokså	borg sorg torg korg dorge Norge Norges omsorg	post trost frost kost kosten poste koster kloster	folk tolk dolk dolke holk frosk kiosk tosk	ofte hofte kofte loft orm form storm enorm	drops blomst tomt skotsk front osp monster fosfor



Dawn Hudson, Dreamstime



Dmitry Maslov, Dreamstime



Madartists, Dreamstime

12B: Unntak fra unntak 1: Regelen gjelder ikke sammensatte ord

loggbok loggskriving loddalg loddbok knottbitt knotstikk hoffdame hoffnarr	stoffrull stoffrest stoffprøve stofftrykk trollmann trollgubbe trollkjerring trollkrem	toppleder tollstasjon tollporto soppkurv soppstuing hoppski hoppbakke flokkdyr	opptre oppleve oppdage oppdyrning opptatt oppgave oppskrift oppkast
---	---	---	--



Edmond Mihai, Dreamstime



Allegretto, Dreamstime



Dan Kimke, Dreamstime & TK

12C: Unntak 2 fra hovedregelen om dobbel konsonant:

Det er enten dobbel konsonant eller stum bokstav, ikke begge deler

også
holde

godt
godteri

fold
skjold

folde
vold



Ingrid Perlstrom, Dreamstime



Clarita, Morguefile



Ingrid Perlstrom, Dreamstime

12D: Unntak 3 fra hovedregelen om dobbel konsonant:

Det er aldri to M-er i slutten av forstavelsene og endelsene om / som / dom

småord

om
som
kom

andre

tom
from
dom
flom

omgi
omgang
område
omvei
omgjøre
omkomme
omkjøring
omarbeide
omstilling

liksom
slitsom
ensom
lønnsom
plagsom
glemsom
brysom
arbeidsom
hjelpsom

barndom
ungdom
alderdom
sykdom
rikdom
fattigdom
visdom
jødedom
kristendom

Flom



Kconnors, Morguefile



Paul Moore, Dreamstime

Hjelpsom og arbeidsom



Lydia Madeleine Popkema, Maria Elise Karstad

12E: Unntak 4 fra hovedregelen om dobbel konsonant:

Noen småord med kort vokal har enkel konsonant

for
nok

foran
jod

for
nok

foran
jod

Oppgave 13: Rettingsoppgave

Mange kort-å-lyd-ord i setningene nedenfor er skrevet på to måter. Strek over den gale skrivemåten. Du må tenke på disse reglene:

1. Det er dobbel konsonant etter kort, trykksterk (tung) vokal.
2. Det er ikke dobbel konsonant foran ny konsonant, utenom i sammensatte ord.
3. Det er enten dobbel konsonant eller stum bokstav, ikke begge deler.
4. Det er aldri to M-er i slutten av ord.

Lotte/Lote elsker å hope/hoppe tau. Hun klarer nesten

ikke å stope/stoppe. Hun holler/holder på ofte/offte. Hun gjør

flotte/flote kunster med kropen/kroppen. Ester bor

osså/også i samme blok/blokk. Når hun kommer/komer, leker de

med dokker/doker i kotet/kottet. I dag leker de konng/konge og

dronning/droning og spiser gotteri/godteri. Jentene glemmer

klokka/kloka. Mamma leter etter dem. Hun finner dem til slutt.

«Velkomen/Velkommen til hoffet/hofet, gamle none/nonne!»

sier Lote/Lotte. Mor sier: «Kom/komm og legg deg! Si god natt

til kongen/konngen!» Barna sloker/slokker

lyset i kotet/kottet og sier

«Ha det!» Doka/Dokka

Monns/Mons blir med. Lotte/Lote

hopper/hoper til køys. Hun folle/folder

hendene, synger kveldsbønn og

sovvner/sovner søtt og gott/godt.



Lydia Madeleine Popkema

KORT Å-LYD MED Å

Kort å-lyd med Å-vers: sang nr. 70

Tekst: Toril Karstad, mel.: trad., vokal: Christina Knudsen, 7. kl. / sørlandsutgave: Ingvild Blystad, komp og opptak: Øyvind Åge Berg, illustrasjon: Lydia Madeleine Popkema, 10. kl.



Ta et bånd!
Knytt det rundt din hånd!
Plask litt brått når du skal vasse!
Gå på hålka! Tråkk sann passe
på no' grått og blått
uten å bli slått!

Slåss du rått?
Har du våknet brått?
Har du ånde lik en ape?
Har du kampånd? Kan du tape?
Har du grått så smått,
eller har du gått?

Har du sådd?
Måtte kyr bli flådd?
Har du stått på, har du trådd på
glasskår, eller fikk du flått på
beinet? Var det rått
da det var så vått?

Oppgave 1: Lytt til sangen, og prøv å lære den.

Oppgave 2: Sett ring rundt alle Å-er som er symbol for kort å-lyd, og si «å». Pass opp! Noen Å-er har lang å-lyd!

Oppgave 3: Les sangteksten.

Oppgave 4: Skriv regelen fem ganger:

Kort å-lyd skrives med Å i ord
som kommer av lang-å-lyd-ord.

Oppgave 5: Les kort-å-lyd-ord med Å – og ordene de kommer av.

Kort-å-lyd-ord	Av lang-å-lyd-ord	Kort-å-lyd-ord	Av lang-å-lyd-ord
måtte	må	har sådd	å så
har gått	å gå	trådd	å trå
grått	grå	smått	små
grått	gråte	våkne	våken
stått	å stå	våknet	våken
å tråkke	å trå	rått	råte
blått	blå	råtten	råte
å slåss	å slå	tålmodig	tåle
slåss nå	å slå	flådd	flå
har slåss	å slå	åtsel	åte
har slått	å slå	trått (langsomt)	trå (langsom)
vått (av vann)	våt (av vann)	sånn	så (Han hoster så.)
nådd	å nå	brått	brå
fått	få	klådd	klå
skrådd	skrå	tilrådd	råde
forsmådd	forsmå	spådd	spå

NB: Han liker ikke **å slåss**. Han **slåss nå**. Han **har slåss** lenge. Men: Han **sløss** i går.
Ordet **godt** kommer av **god** og skrives med O.



Allegretto & Edmond Mihai, Dreamstime



Grafixar, Morguefile

Oppgave 6: Les de andre kort-å-lyd-ordene med Å.

Kort-å-lyd-ord åtte åtti når bånd	Kort-å-lyd-ord hålke hånd ånde sjåfør	Kort-å-lyd-ord slålåm å skålde å fråtse fråtsing	Kort-å-lyd-ord ånd Den hellige ånd en flått kårde
---	---	--	---



Nicholas Leed Bauge, 4.kf. & Victoria Auestad, 7.kf.



Grafixar, Morguefile

Guttenavnet Ådne er med Å.
Guttenavnet Odd er med O.



Oppgave 7: Les setninger med parord.

Det var **flott** vær, men jeg fikk en **flått** på armen.

Da bonden hadde **sådd** kornet, spiste han **sodd** (suppe).

Det var **vått** på bakken der jeg fant en **vott**.

Han ble **slått** ned rett foran kongens **slott**.

Vi har **gått** tur i veldig **godt** vær.



Øverst: Tafesin, Morguefile,
nederst: MConnors, Morguefile



Slott: Aslak Gran Stensrud, personer: Allegretto, Dreamstime



Øverst: Lydia Madeleine Popkema

Oppgave 8a: Skriv kort-å-lyd-ord med symbolet Å i stavskrift.

bånd

ånd

hånd

har grått

brått

har gått

håkke

sådd

grått

flådd

blått

stått

har slått

trådd

å slåss

en flått

slåss nå

rått

har slåss

vått av vann

våkne

måtte

ånne

åtte

Oppgave 8b: Skriv kort-å-lyd-ord med symbolet Å i stavskrift.

når

åtti

sånn

sånt

våknet

smått

nådde

nådd

kårde

fråtse

trække

sånne

trått føre

sjåfør

tiltrådt

fått

åttiåtte

klådd

tålmodig

tålmodighet

Den hellige ånd

Oppgave 9: Skriv kort-å-lyd med Å-vers med stavskrift. Se etter forskriften.

Ta et bånd!
Knytt det rundt din hånd!
Plask litt brått når du skal vasse!
Gå på hælka! Trakk sånn passe
på no' grått og blått
uten å bli slått!

Slåss du rått?
Har du våknet brått?
Har du ånde lik en ape?
Har du kampånd? Kan du tape?
Har du grått så smått,
eller har du gått?

Har du sådd?
Måtte kyr bli flådd?
Har du stått på, har du trådd på
glasskår, eller fikk du flått på
beinet? Var det rått
da det var så vått?



Oppgave 10: Fyll inn det som mangler i verset, uten å se etter teksten.

Ta et b_____! Knytt det rundt din
h_____. Plask litt b_____
n_____ du skal vasse! Gå på
h_____! Tr_____ s_____
passe på no' g_____ og b_____
uten å bli s_____. S_____ du
r_____? Har du v_____
b_____? Har du å_____ lik en
ape? Har du kamp_____? Kan du
tape? Har du g_____ så
s_____, eller har du g_____?
Har du s_____? M_____
kyr bli f_____? Har du
s_____ på, har du t_____
på glas_____, eller fikk du
f_____ på beinet? Var det
r_____ da det var så v_____?

Oppgave 11: Fullfør fortellingen.

Ta en titt på bildet. Les innledningen på historien, og fullfør fortellingen. Lag overskrift. Klarer du å putte noen ord fra oppgave 13-14 inn i historien?

Ådne har gått og tråkket på jordet og sådd korn. Han har hatt kornposen i et bånd rundt hånda. Jordet er vått og rått, og han er blitt møkkete. Nå er han ferdig, og han løper til et lite tjern som blinker blått i skogkanten. Hoi! Dette er rått! Han kler av seg buksa og trækker uti vannet. Men hva er dette? Det gjør vondt i foten!



Oppgave 12: Fyll inn med riktig ord i setningen.

flott/flått: Så _____ du ser ut i den buksa!

sodd/sådd: Nå har vi _____ gulrot i hagen.

vått/vott: Jeg har mistet en _____.

slott/slått: Vi besøkte kongens _____.

gått/godt: Det er _____ å være hjemme igjen.

flott/flått: Jeg ble bitt av en _____.

sodd/sådd: De kalte suppa for _____.

vått/vott: Det var så _____ i gresset.

slott/slått: Jeg har _____ meg fælt.

gått/godt: Ha det riktig _____!

Oppgave 13: Les kort å-lyd med Å-ord *med* dobbel konsonant.

åtte
åtti
åttiåtte
rått
sånn

grått
stått
flådd
smått
har gått

en flått
blått
å tråkke
trått (føre)
trådd

måtte
å slåss
har slåss
slåss nå
vått (ikke tørt)

Oppgave 14: Les kort å-lyd med Å-ord *uten* dobbel konsonant.

14A: Unntak 1 fra hovedregelen om dobbel konsonant:

Det blir enkel konsonant når det kommer en ny konsonant bak

hålke

håлка

våkne

ånde

14B: Unntak 2 fra hovedregelen om dobbel konsonant:

Det er enten dobbel konsonant eller stum bokstav, ikke begge deler

et bånd
ånd
ei hånd

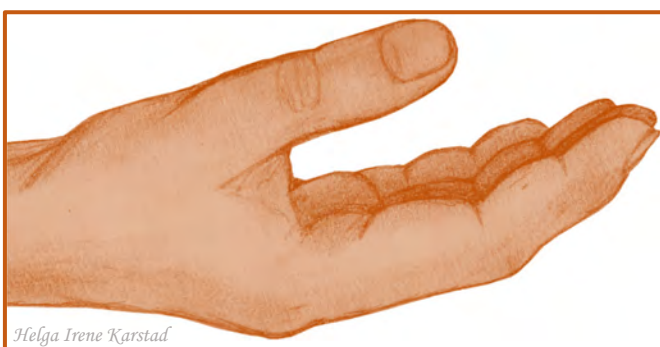
båndet
ånden
hånda

kampånd
dugnadsånd
lagånd

kampånden
dugnadsånden
lagånden



Helga Irene Karstad



Helga Irene Karstad

14C: Unntak 4 fra hovedregelen om dobbel konsonant:

Noen småord har enkel konsonant etter kort vokal

når

når

når

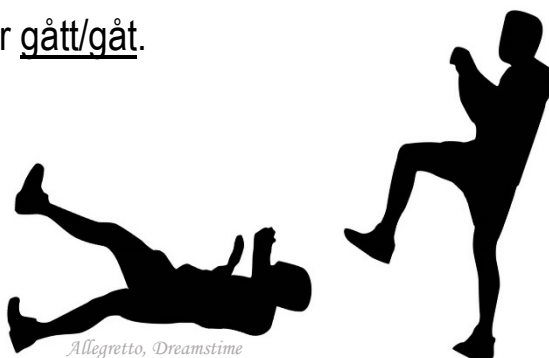
når

Oppgave 15: Rettingsoppgave

Mange kort-å-lyd-ord i setningene nedenfor er skrevet på to måter. Strek over den gale skrivemåten. Du må tenke på disse reglene:

1. Det er dobbel konsonant etter kort, trykksterk (tung) vokal.
2. Det er ikke dobbel konsonant foran ny konsonant, utenom i sammensatte ord.
3. Det er enten dobbel konsonant eller stum bokstav, ikke begge deler.
4. Det er aldri to M-er i slutten av ord.
5. Noen småord og forstavelser har enkel konsonant etter kort vokal.

Det var vinter og nokså/nokkså vått/våt og hållkete/hålkete på veien. En dag gikk Od/Odd til stoppestedet/stopestedet for/forr å ta skolebussen. Han tråkket/tråket feil og falt bråt/brått på isen. Od/Odd skulle ikke gåt/gått den veien. Han nåde/nådde ikke bussen, heller. Han kom/komm gråtende inn til pappa. Han hadde slåt/slått seg på håлка/hållка og fått/fåt et blått/blåt merke på håнна/håndа. Odd/Od hadde gråt/grått hele veien hjem. «Sånn/sån kan det gå på glatta», sa far og surret et bånn/bånd rundt håна/håndа hans. «Du skulle nokk/nok heller stått/ståt i krysset og ventet! Det ser ut somm/som omm/om du har slåss/slås! Men huden er heldigvis ikke flåd/flådd av! Det kunne nok/nokk gåt/gått enda verre. Skal jeg finne noe godteri/gotteri til deg?» «Ja, det kunne vært gott/godt, tusen takk!» svarte Odd/Od. «Kan jeg få se på TV nårr/når du er gått/gåt?» «Ja, litt! Mamma er hos legen. Hun komer/kommer snart hjem. Nå må jeg opp/op på joben/jobben. Ring dersom/dersomm du trenger hjelp! Ha det bra!» «Ha det, og takk for hjelpa!» svarte Od/Odd. Han var nokså/nokkså fornøyd/fornøyd med at det var gåt/gått så bra somm/som det var gått/gåt. Når/nårr alt komm/kom til alt, var han heldig. Odd/Od kom/komm seg i løpet av dagen. Neste formiddag/formiddag var han på plass på skolen igjen.



KORT Æ-LYD

Kort æ-lyd-vers: sang nr. 71

Tekst: Toril Karstad, mel.: J. Nicolaisen, vokal: Sandra Karine Iversen, 6.kl. / sørlandsutgave: Elisabeth Hognestad, 6. kl., komp og opptak: Øyvind Åge Berg, illustrasjon: Lydia Madeleine Popkema, 10. kl.



Jerven ertet kjerringa. Den *nærmet* seg bak skjermen.
Den var sperret inne, og den snerret tvert.
Lerka slo med stjerten for hvert skritt. Og fluesvermen
slafset *kubæsj* utpå Berg, der Gerd har *vært*.
Merra vrinsket sterkt; kalte på sin vert.
Men dens herre hadde permisjon.
Borti kjerret ble dessverre rødstjertene *færre*.
Dette var kort æ-lyd-vers i vår versjon.

Oppgave 1: Lytt til sangen, og prøv å lære den.

Oppgave 2: Sett ring rundt alle E-er som er symbol for kort æ-lyd, og si «æ».

Oppgave 3: Sett strek under de få Æ-ene som er symbol for kort æ-lyd, og si «æ».
Legg godt merke til ordene.

Oppgave 4: Les sangteksten.

Oppgave 5: Skriv setningene nedenfor fem ganger:

Han har vært en flink vert hvert eneste år.
Nesten alle korte æ-lyder skrives med E.

Oppgave 6a: Skriv kort-æ-lyd-ord med Æ eller E foran R i stavskrift.

Kort æ-lyd med Æ foran R:

nærme

har vært

nærmere

lærd

nærmest

færre

nærmer seg

lærde

fornærmet

fornærmelse

Æ i ær: kommer av ære, og er en lett stavelse.

ærgjerrig

Æ i ær: kommer av ære, og er en lett stavelse.

ærbødig

Kort æ-lyd med Æ foran SJ:

æsj bæsje

Kort æ-lyd med E foran R:

kjerring

jerr

skjerm

sperre

snerre

lerke

sverm

merr

Oppgave 6b: Skriv kort-æ-lyd-ord med symbolet E foran R i stavskrift.

Kort æ-lyd med E foran R:

sterk

herre

erfare

kjerr

erme

perm

servere

verre

kverke

skjerf

derfra

verk

herfra

herme

verken

terpe

merkelig

kjerre

terrasse

berg

nerve

merke

dessverre

Oppgave 6c: Skriv kort-æ-lyd-ord med symbolet E foran R i stavskrift.

Kort æ-lyd med E foran R, der R + neste bokstav/bokstaver blir en bakgomlyd:

ert

envert

smerte

hvert eneste

sterkt

stjert

hjerte

erte

twert

vers

fersken

fersk

herse med

person

til pers

verst

persille

verdi

versjon

ferdig

verdifull

ferden

verdig

verden

Oppgave 7: Les kort-æ-lyd-ord *med* dobbel konsonant.

1	2	3	4
færre færrest færreste ærgjerrig ærgjerrighet	herr herre Herren verre kjerr	merr tverr sperre snerre sperring	kjerring terrasse terror perrong ¹ dessverre ²

Færre = mindre antall Kjerr = tett småskog Merr = hunnhest Tverr = gretten Terror = Planlagt vold
Snerre = Flekke tenner og knurre Ærgjerrig = ærekjær/prøve å komme langt

Perrong

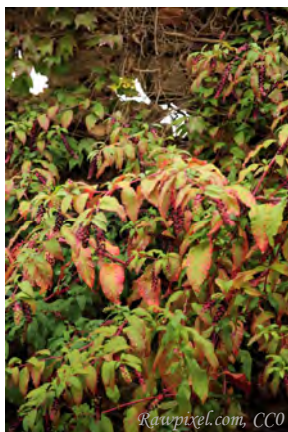


Alexander Fediachov, Dreamstime

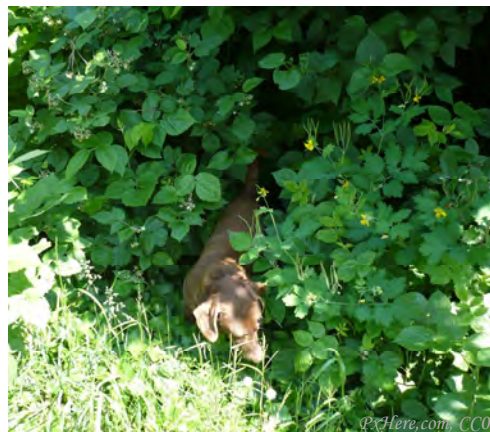


Lydia Madeleine Popkema

Kjerr



Rawpixel.com, CC0



PixHere.com, CC0



Andreas
Karstad

1: Ordet *perrong* har to r-er, fordi det er satt sammen av *per* + *rong*.

2: Ordet *dessverre* har dobbel s etter trykklett stavelse, fordi det er satt sammen av *dess* + *verre*.

NB: Ordet *smør* har enkel r etter kort ø! I vikingtida var det lang vokal i ordet. Da het det *smjor*.

Oppgave 8: Skriv Kort æ-lyd-vers med stavskrift. Se etter forskriften.

Jerven ertet kjerringa.
Den nærmet seg bak skjermen.
Den var sperret inne,
og den snørret tvert.
Lerka slo med stjerten
for hvert skritt. Og fluesvermen
slafsetkubøsju utpå Berg,
der Gerd har vært.
Merra vrinsket sterkt;
kalte på sin vert.
Men dens herre
hadde permisjon.
Borti kjerret ble dessverre
rødstjertene færre.
Dette var kort æ-lyd-vers
i vår versjon.



Oppgave 9: Fullfør fortellingen.

Ta en titt på bildet. Les innledningen på historien, og fullfør fortellingen. Lag overskrift. Klarer du å putte noen ord fra oppgave 11 inn i historien?

Den skadde jerven har vært i pleie hos herr og fru Berg i litt færre enn førti dager. Jerven er blitt vant til den merkelige vrinskingen til merra. Den snør heller ikke lenger når kjerringa nærmer seg buret med medisin for det verkende såret. Den merker nok at hun vil den vel, selv om den er sperret inne. Men nå nærmer dagen seg da jerven skal herfra og ta ferden ut i verden igjen.

Oppgave 10: Fyll inn det som mangler i verset, uten å se etter teksten.

J _____
kj _____. Den _____
seg bak skj _____. Den var
sp _____ inne, og den sn _____
t _____. L _____ slo med
stj _____ for hv _____ skritt.
Og flue _____ slafset
ku _____ utpå B _____, der
G _____ har _____.
M _____ urinsket st _____; kalte
på sin v _____. Men dens h _____
hadde p _____. B _____
kj _____ ble dess _____
rød _____ f _____.
Dette var kort æ-lyd-
v _____ i vår v _____ sjon.



Oppgave 11: Les kort-æ-lyd-ord *uten* dobbel konsonant.

11A: Unntak 1 fra dobbel-konsonant-regel:

Det blir enkel konsonant foran ny konsonant, unntatt i sammensatte ord

rf, rp

derfra
derfor
herfra
skjerf
terpe
skjerpe
verpe

lm, rv

pælme
jerv
djerv
verve
verv
nerve
jervene

rk

herk
verken
lerke
verk
sterk
kverke
merke

rk

snerk
merkelig
dagsverk
vannverk
erkefiender
erkeengel
erkebiskop



Lydia



Rachel Stogner, Dreamstime.com



Darnok, Morguefile.com

11B: Unntak 1 fra dobbel-konsonant-regel:

Det blir enkel konsonant foran ny konsonant, unntatt i sammensatte ord

rg

ferge
terge
verge
ergre
ergerlig
berg
berge
bergensk

rm etter e

erme
herme
sverm
perm
permen
skjerm
dermed
hermed

rm etter æ

nærme
nærmere
nærmest
tilnærme
tilnærming
fornærme
fornærmelse
fornærmet

rd

sverd
verden
ferden
herde
verdig
nerd
ærverdigg
lærd

NB: Ordene derfra, derfor, dermed, herfra og hermed er egentlig sammensatt av to småord.
Ordene der og her beholder enkel konsonant, selv om vokalen blir kort.

Oppgave 12: Rettingsoppgave

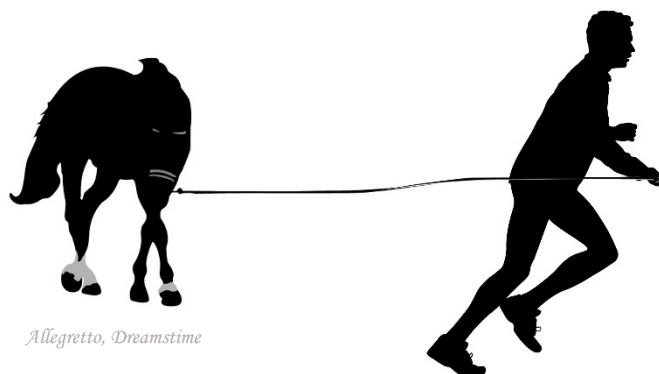
Mange kort-æ-lyd-ord i setningene nedenfor er skrevet på to måter. Strek over den gale skrivemåten!
Du må tenke på disse reglene:

1. Det er dobbel konsonant etter kort, trykksterk (tung) vokal.
2. Det er ikke dobbel konsonant foran ny konsonant, utenom i sammensatte ord.
3. Det er aldri to M-er i slutten av ord.

Gerhard/Gerrhard steller merra/mera si. Han strigler mera/merra og tørker den med errmet/ermet. Han kverrker/kverker fluene som terrger/terger mera/merra hans. Nå er det fære/færre fluer i stallen.

Herr/her Gerhard/Gerrhard er en god person/perrson. Han følger mera/merra ut i hamnehagen og sperer/sperrer den inne. Etterpå mater han jervven/jerven i buret. Jerven/jervven nærrmer/nærmer seg gitteret og slafser i seg kjøttet. Det giteret/gitteret er noe herrk/herk. Jerven/jervven snerer/snerrer ergerlig/errgerlig. Den ville nok heller vært/værrt uti kjeret/kjerret. Isteden er den speret/sperret inne og blir helt nervevrak/nerrvevrak. Men dyret vet ikke at det skal slaktes og bli til pelskåpe på en fin here/herre. "Det er nok det beste for det djerrve/djerve dyret," tenker gubben.

Nå har jerven/jervven spist ferdig/ferrdig. Gerhard/Gerrhard går mot fjøset. Han trækker oppi litt hundebæsj/hundebæssj. En sverm/sverrm av klegg fyker opp. Den flinke bonden sjekker om verpehønene/verrpehønene har verpet/verrpet. Han finner tretten egg! Det er ikke verrst/verst! Han legger dem i en bolle i kjera/kjerra. Så går han inn til kjeringa/kjerringa og slapper av med sterk/sterkk kaffe og nydelig terte/terrte. Det har værrt/vært en kjekk dag.



Kort o-lyd med U

Kort o-lyd med U-vers: sang nr. 72

Tekst: Toril Karstad, mel.: trad., vokal: Elise Knudsen, 7. kl.,
komp og opptak: Øyvind Åge Berg, illustrasjon: Lydia Madeleine Popkema, 9. kl.



«O-lyd med sprett skal du skrive med U
før η-lyd og K – ofte òg foran M.
Husk så at truffet og skuff er med U!»
sa Munk til sin klasse og blunket til dem.
«Plukk opp boka! Skumles tre nummer!
Lukk igjen! Fortell meg om hummer!
Husk O i lokomotiv, kokt og kokos,
okse og onkel! Bukk pent, og gå hjem!»

Oppgave 1: Lytt til sangen, og prøv å lære den.

Oppgave 2: Sett ring rundt alle U-er som er symbol for kort o-lyd, og si «o».

NB: Du må tenke på lydene i ordene og ikke sette strek under U-er som symboliserer u-lyd!

Oppgave 3: Sett strek under de få O-ene som er symbol for kort o-lyd, og si «o». Legg godt merke til ordene.

Oppgave 4: Les sangteksten.

Oppgave 5: Skriv regelen i første strofe fem ganger:

O-lyd med sprett skal du skrive med U
før η-lyd og K – ofte òg foran M.

Oppgave 6a: Skriv kort-o-lyd-ord med symbolet U i stavskrift.

Kort o-lyd med U foran F, unntak:

skuff

truffet

Kort o-lyd med U foran NG (regel):

ung

unge

ungt

ungdom

tung

sunget

pung

pungdyr

tunga

runge

lunge

lunger

hunger

hungre

Kort o-lyd med U foran N-K (regel):

brunke

munk

blunke

punkt

dunke

slunken

lunken

klunke

Oppgave 6b: Skriv kort-o-lyd-ord med symbolet U i stavskrift.

Kort o-lyd med U foran K (regel):

lukt

brukket

juks

jukse

lukke

fuktig

lukte

stukket

brukse

trukket

sukke

strukket

krukke

skrukke

slukke

druknet

plukke

brukke

ruknet

drukne

brukt

rukkel

rukke

sukker

Oppgave 6c: Skriv kort-o-lyd-ord med symbolet U i stavskrift.

Kort o-lyd med U foran M, forekommer ofte:

skum

lumpent

kum

skumpe

hump

humppe

rumppe

pumpe

klump

skrumppe

grums

skumme

dump

dumpe

brum

brumme

dum

dumt

stump

hummer

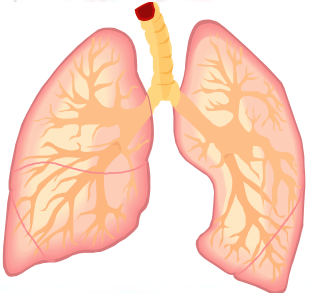
krum

skummet

humle

lumpe

Oppgave 7: Les kort o-lyd med U-ord.

1	2	3	
U foran F i to ord	U foran K	U foran M, ofte	
skuff	lukke	hummer	 hummer
truffet	juks	hump	
U foran ŋ	jukse	humpe	 geite- bukk
ung	bukse	pumpe	
unge	sukke	skumpe	 skrukke- troll
ungdom	krukke	kum	
sunget	slukke	rumpe	 lunger
tung	plukke	stump	
pung	pukk	lumpent	 pung- dyr med unge
lunge	bukke	klump	
runge	bukt	grums	
tunga	lukta	dumpe	
pungdyr	lukte	krum	
hunger = sult	fuktig	dum	
hungre	brukket	dumt	
hungersnød	stukket	brumme	
bunke	drukket	brumle	
blunke	trukket	lumpen	
et blunk	strukket	humle	
munk	sukket	skum	
slunken	rukket	skumme	
dunke	trukket	skumlese	
klunke	pukkel	pumpe	
lunken	skrukke	tumle	
sunket	skrukkete	tumleplass	
flunkende	skrukketroll	skrumpe	
punkt	bukte seg	skumring	
punktlig	geitebukk	lummert	

NB: Munk glemte å nevne noen få ord til som har kort o-lyd med O foran ŋ og k:

Smokk – for at det ikke skal forveksles med *smukk* med u-lyd, som betyr pen,

kronglete, og fremmedordene bronkitt, konkurs, konkurrere, konkurranse,

konkurrent, konkret, konkylie. Husk på dem likevel, da!

Gåsemor med unger

Allegretto, Dreamstime



En smukk hval
med smokk



Ovenfra: 1: Miriel Karstad, 2.kf. 2: pxfiere.com/en/photo/953445 ; 3: pxfiere.com/en/photo/1345732 ; 4: Word art 5: Øyvind Martinsen © Fokus 6: Anayu, Dreamstime

Oppgave 8: Skriv kort o-lyd med U-vers med stavskrift. Se etter forskriften.

«O-lyd med sprett skal du skrive med U
før ŋ-lyd og K – ofte òg foran M.

Husk så at truffet og skuff er med U!»

sa Munk til sin klasse og blunket til dem.

«Plukk opp boka! Skumles tre nummer!

Lukk igjen! Fortell meg om hummer!

Husk O i lokomotiv, kokt og kokos,

okse og onkel! Bukk pent, og gå hjem!»



Oppgave 9: Fullfør fortellingen.

Ta en titt på bildet. Les innledningen på historien, og fullfør fortellingen. Lag overskrift. Klarer du å putte noen ord fra oppgave 7 inn i historien?

«Bukk pent, og gå hjem!» sier lærer Munk og blunker til elevene. Egentlig mener han bare at guttene skal bukke. Det vet Line og neier som hun pleier.

I dag er det tredje mai 1943. Det er krig i Norge. Mens Line og Frida går den tunge bakken hjem, plukker de hestehov langs den fuktige grøftkantene. Blomstene lukter godt, og humlene brummer fornøyd.

Bak svingen ser jentene to av de utmagrede og fillete russiske soldatene som nazistene holder fanget. De hogger ved like ved gjerdet. «Å, Frida!» hvisker Line. «Jeg har ikke spist matpakke mi i dag! La oss liste oss bort og prøve å kaste den over til en av fangene, uten at vaktene oppdager oss!» «Ja! Jeg har også ei skive!» hvisker Frida ivrig.

Oppgave 10: Fyll inn med riktig ord i setningen. Tenk på kort og lang vokal.

buk/bukk: Han ble stanget av en sint _____.

luke/lukke: Det var ei _____ i kjøkkengulvet.

sluke/slukke: Fisken greide å _____ hele kroken.

buk/bukk: Et annet navn for mage, er _____.

luke/lukke: Jeg prøvde å _____ ørene for alt bråket.

bruket/brukket: Anne har _____ det venstre beinet.

sluke/slukke: Husk å _____ lyset før du sovner!

buk/bukk: Munk sa: " _____ pent, og gå hjem!"

luke/lukke: Vi måtte _____ vekk ugresset i hagen.

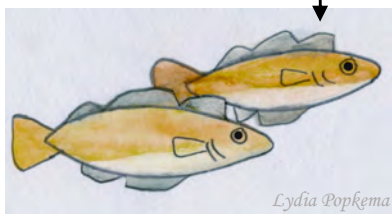
sluk/slukk: Ikke _____ maten så fort, da!

luke/lukke: Vær snill å _____ døra!

Sluk/Slukk: _____ tørsten med litt vann fra bekken!

bruket/brukket: Den gamle bonden drev det lille _____.

buk/bukk: Hvittingen har helt hvit _____.



Oppgave 11: Fyll inn det som mangler i verset, uten å se etter teksten.

"O-lyd med sprett skal du skrive med U
før ____-lyd og ____ - ofte òg foran ____.

Husk så at tr_____ og s_____ er
med U! "sa M_____ til sin klasse og
b_____ til dem.

"P_____ opp boka! S_____
tre nummer! L_____ igjen! Fortell meg
om h_____.! Husk O i
l_____, kokt og
k_____, _____ og
_____.! B_____ pent,
og gå hjem! "



Rijksmuseum, Rawpixel.com

Kokosnøttfigur



Dan Kfink, Dreamstime

Oppgave 12: Les kort o-lyd med U-ord *med* dobbel konsonant.

1	2	3	4
Dobbel f	Dobbel k	Dobbel k	Dobbel m
skuff skuffen skuffer truffet	trukket klukke pukk bukke drukket stukket å sukke det sukket	mukke brukket sukker sukkeret geitebukk foretrukket skrukketroll sukkertøy	kummen dumme brumme brummer skumme skummet skummer kummerlig
Dobbel k			
krukke krukka plukke			

Merk deg parordene skuff/skuff og skuffer/skuffer: Kommoden har en *skuff*, nei to *skuffer* (o-lyd). Spill bra, og ikke *skuff* meg! Du *skuffer* meg jo aldri (u-lyd).



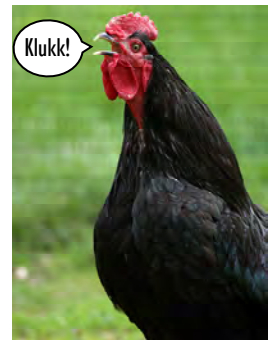
Benedicte Kolberg



Lydia Madeleine Popkema



Lydia Madeleine Popkema



Steve Geer, iStockphoto

Pukk



Rawpixel.com, CC0

Brummer



Steve Hillebrand, USFWS

Sukkertøy



Ingrid Perlström, Dreamstime

Husk:

Det er aldri to M-er i slutten av ord!

Men når vi bøyer ordene, så det kommer en ny bokstav bak, da blir det dobbel M:
 kum – kummer dum – dumme brum – brumme skum – skumme

NB: Ole Brumm har to M-er i navnet sitt!

Oppgave 13: Les kort o-lyd med U-ord *uten* dobbel konsonant.

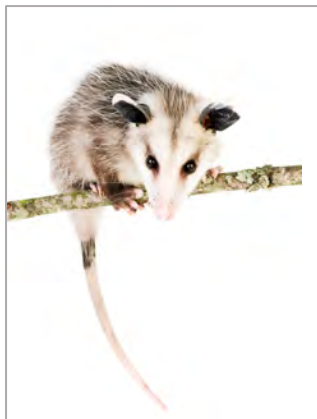
13 A: Unntak 1 fra hovedregelen om dobbel konsonant:

Det blir enkel konsonant når det kommer en ny konsonant bak.
Dette gjelder også symbolene for bokstavløse lyder.
(unntak: bikkje/ikkje)

1	2	3	4
ng	ng	n-k	n-k
ung unge unger ungt ungdom sunget tung tunge lunge lungen	runge rungende tunger hunger hungre hungersnød tunga pung pungen pungdyr	bunke bunken bunker bunkevis slunken dunke dunker dunket flunkende lunken	blunke blunket et blunk munk munken munker klunke klunker funkle sunket

Pungdyr bærer den uferdige ungen sin i en pung

Pungrotte i Amerika



Martina Berg, Dreamstime

Kenguru i Australia



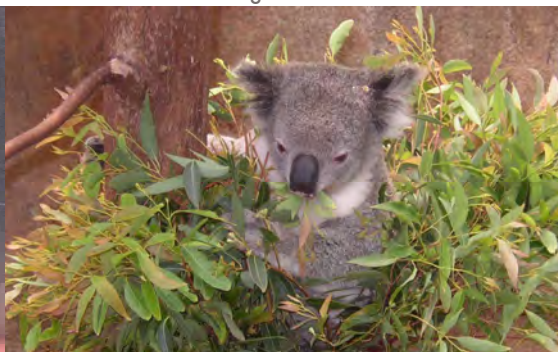
Marion Wear, Dreamstime

Quokka i Australia



Leroi Keiller, Dreamstime

Possum og koala i Australia



Nils Helge og Toril Karstad

13 B: Unntak 1 fra hovedregelen om dobbel konsonant:

Det blir enkel konsonant når det kommer en ny konsonant bak

1	2	3	4	5
ks	kt	ms	mp	ml
juks jukse jukser jukset juksing bukse bukser buksa	bukt bukta lukt lukte bukte buktet fukt fuktig	bums bumsete grums grumsete mt, kr dumt skumt sukre	klump klumpete sump dump dumpe stump rumpe tumlepass ¹	humle mumle mumlete brumle brumlete brumlebasse tumle rumpetroll ²

1: En tumleplass er et stort område der man kan utfolde seg, for eksempel en lekeplass, en bondegård, en skog, en gymsal eller ei strand.

2: Jenta under til høyre har fanget rumpetroll. Rumpetroll er froskelarver.



Soundsnaps, Dreamstime



Dan Ionut Popescu, Dreamstime



Steve Hillebrand, USFWS

13 C: Unntak fra unntak 1: Regelen gjelder ikke sammensatte ord

klukkle klukklo	pukkstein pukklass	pukkverk plukkfish	skuffbredde skuffknott
--------------------	-----------------------	-----------------------	---------------------------



Nils Helge Karstad



Nathan Littlejack, Morguefile



Dreamstime

Oppgave 14: Fyll inn med riktig ord i setningen.

Noen ord beholder dobbel konsonant foran konsonant for å unngå forveksling med andre ord.

Lær disse: **fullt spisst visst visste bevisst lesste/lesset**

Ordet fullt er det motsatte av tomt.

Ordet *fullt* er derimot et gammeldags ord som betyr stinkende, slu, utpekulert eller sint.

fullt/fullt: Hun drakk opp et _____ melkeglass.

spist/spisst: Dette sverdet er veldig _____ og farlig.

vist/visst: Vi har _____ om dette problemet lenge.

leste/lesste: Bonden _____ vogna full av høy.

fullt/fullt: Vikingen sendte fienden et _____ blikk.

viste/visste: Det _____ seg å være en ekkel løgn.

spist/spisst: Jeg har _____ meg helt overmatt.

vist/visst: Jeg vet for _____ at jeg har rett.

leste/lesste: Hun _____ fortellingen med fin flyt.

viste/visste: Jeg _____ ikke hvor jeg skulle gå.

bevist/bevisst: Det er _____ at jorda er rund, og ikke flat.

vist/visst: Nå har jeg _____ deg alle feriebildene.

bevist/bevisst: Jeg var ikke _____ på det jeg gjorde,
for jeg gikk i søvne.



Kumarun, Morguefile



Madartists, Dreamstime



Corel

Oppgave 15a:

Bygg ord: Koble sammen ordene til venstre med ord fra listene til høyre. Alle ord skal ha kort o-lyd med U.

skuff	lukket	mel	bukse
sel	tung	rein	fest
bly	rotte	humle	bitt
pung	knott	fin	lukt
skrukke	unge	punkt	krukke
rumpe	leken	syttetøy	vei
bær	lyd	skum	klump
blunke	stump	tulle	bukk
dumpe	sprøyt	koke	sprøyt
pukk	klump	kum	punktet
dunke	plukker	mat	troll
gull	punkt	hummer	skuff
utgangs	lass	humpe	skrift
skum	troll	bensin	bukk
halv	huske	rumpe	rumpe
geite	bukker	nattbord	lokk



Oppgave 15b:

Bygg ord: Koble sammen ordene til venstre med ord fra listene til høyre. Alle ord skal ha kort o-lyd med U.

lunge	nave	hungers	bass
bok	sukk	tumle	bol
munke	mos	pumpe	kanne
halv	lunken	for	nød
ned	sunket	krum	trukket
av	brukta	dum	stump
klunke	stukket	brumme	bøyd
jukse	brunken	humle	snill
hjerte	kloster	potet	dumt
pukkel	pukler	skummet	lese
hav	punkt	brumle	timen
kniv	dunk	sigarett	lyd
tyngde	rygg	skumrings	lumpe
avfalls	brukket	kjempe	melk
kunnskaps	lyd	skum	plass
kamel	hunger	brukke	sprang



State Library Queensland, Dreamstime.com, CC0

KORT O-LYD MED O

Kort o-lyd med O-vers: sang nr. 73

Tekst: Toril Karstad, mel.: trad., vokal: Benedicte Kolberg, 9. kl. / sørlandsutgave: Elisabeth Hognestad, 6.kl.,
komp og opptak: Øyvind Åge Berg, illustrasjon: Lydia Madeleine Popkema, 10. kl.



1 Den vakre lommen
var sår i gommen.
Den hadde jommen
løpt rett i bommen.
Den ville forte seg inn en port.
En liten bommert, så var det gjort,
en liten bommert, så var det gjort!

3 Den skulle koste,
men måtte hoste.
Den spilte tromme
og ryddet rommet.
Den så en hjort som var sort av lort.
Den vekket onkel og loffet bort.
Den vekket onkel og loffet bort.

2 Den brukte tannkost,
den spiste brunost,
og loffen gomlet
den. Men den somlet.
Den spiste kokos som smakte vondt.
Den var litt morsk, for det gjorde ondt.
Den var litt morsk, for det gjorde ondt.

4 Så kom en bonde.
Hans knær var vonde.
Lokomotivet
gikk bortved sivet.
Den korte o-lyd med O vi skrev,
fikk lommen lært seg med flittig strev,
fikk lommen lært seg med flittig strev.

Oppgave 1: Lytt til sangen, og prøv å lære den.

Oppgave 2: Sett ring rundt alle O-er som er symbol for kort o-lyd, og si «o».

Oppgave 3: Les sangteksten.

Oppgave 4: Skriv regelen fem ganger:

Kort o-lyd skrives med O foran R, S, N og F,
noen ganger foran M, og en sjelden gang foran K og J.

Oppgave 5a: Skriv kort-o-lyd-ord med symbolet O i stavskrift.

Unntaksvis foran K, N-K og NG:

lokomotiv

okse

kokos

smokk

pokal

kokt

konkret

onkel

konkurs

konkurranse

kronglete

Noen ganger foran M:

rom

jommen

bom

lomme

gom

bombe

gomle

tromme

somle

bomme

Oppgave 5b: Skriv kort-o-lyd-ord med symbolet O i stavskrift.

Foran RT /t/ og RS /ʃ/:

fort

port

bort

vorte

en hjort

gjort

morsom

morsk

Foran R+D:

nordisk

morder

Norden

mord

Foran S og F:

ost

kost

hoste

foster

prost

proff

koffert

loff

Foran ND:

ond

bonde

vond

vondt

Oppgave 5c: Skriv kort-o-lyd-ord med symbolet O i stavskrift.

I forstavelene kon- og kom-:

komfyr

kompass

komfyr

kommode

komet

kommune

komponist

kommandere

kommentar

kontor

konfekt

kontakt

konserter

kontrast

konsentrere

konfirmant

konfirmasjon

Oppgave 6: Les kort o-lyd med O-ord.

1	2	3	4
0 foran k, unntak	0 foran bakgomlyd	0 foran m	0 foran f
kokt	port	lom	loff
lokomotiv	vorte	bombe	loffen
kokos	fort	bom	å loffe
smokk	forte	bomme	koffert
okse	sorte	å romme	kofferten
pokal	bort	jommen	sofa
0 foran n, unntak	borte	sommel	sofaen
onkel	en hjort	somle	en loffe
konkret	lort	gom	0 foran n
konkurransen	gjort	lomme	ond
konkurrere	morsom	tromme	onde
konkurrent	morsk	fomle	vond
kronglete	kullsort	0 foran r	vonde
0 foran s	portner	normal	vondt
ost	bortreist	nordmann	bonde
foster	fortgang	korrekt	ondskap
kost	unnagjort	korrigere	ondsinn
koste	hjortesteik	jordisk	bondegård
prost	hjortetakk	mord	bondekone
hoste	hjortesvin	Norden	bondeyrket
eplemost	vortesvin	nordisk	mannevond



Hjortesvin

Vortesvin



Oppgave 7: Skriv kort o-lyd med O-vers med stavskrift. Se etter forskriften.

Den vakre lommen
var sår i gommen.
Den hadde jommen
løpt rett i bommen.
Den ville forte seg inn en port.
En liten bommert, så var det gjort,
en liten bommert, så var det gjort!



Den brukte tannkost,
den spiste brunost,
og loffen gomlet
den. Men den somlet.
Den spiste kokos som smakte vondt.
Den var litt morsk, for det gjorde ondt.
Den var litt morsk, for det gjorde ondt.



Den skulle koste,
men måtte hoste.
Den spilte tromme
og ryddet rommet.
Den så en hjort som var sort av lort.
Den vekket onkel og loffet bort.
Den vekket onkel og loffet bort.



Så kom en bonde.
Hans knær var vonde.
Lokomotivet
gikk bortved sivet.
Den korte o-lyd med O vi skrev,
fikk lommen lært seg med flittig strev,
fikk lommen lært seg med flittig strev.

Oppgave 8: Les kort o-lyd med O i forstavelene kon-/kom-.

1

O i forstavelsen kon-

konser
konvall
kontakt
konfekt
konflikt
konsekvent
konsekvens
konstant
konstabel

2

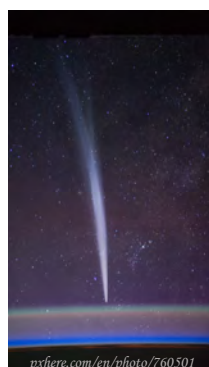
O i forstavelsen kon-

konsentrere
konsentrert
konsentrasjon
konfirmere
konfirmasjon
konfirmant
kontrakt
konstruere
konstruksjon

4

O i forstavelsen kom-

komfyr
kommune
kommode
komponere
komponist
kompis
kommandere
komet
kompass



Oppgave 9: Fullfør fortellingen.

Ta en titt på bildet. Les innledningen på historien, og fullfør fortellingen. Lag overskrift. Klarer du å putte noen ord fra oppgave 8, 11 og 13 inn i historien?



Den vakre lommen hadde vondt i gommen i noen dager etter slaget mot bommen. Den fant ut at brunost og kokos gjorde vondt verre. Derimot hjalp det å suge på kokte egg og en gammel smokk!

Nå har lommen blitt bra, og som den ekte nordmann den er, pakker den sekken uten noe sommel, slenger den fort over ryggen og drar. Bort fra bondegården med den mannevonde oksen bærer det.

I lomma på sekken er det en bukett med liljekonvall. Nå må han få fortgang på sakene! Det er vår!

Oppgave 10: Fyll inn det som mangler i verset, uten å se etter teksten.

Den vakre l_____ var sår i
g_____. Den hadde j_____
løpt rett i b_____. Den ville
f_____ seg inn en p_____. En liten
b_____ert – så var det gj_____!
Den brukte tann_____, den spiste
brun_____, og l_____en
g_____ den. Men den
s_____. Den spiste
k_____ som smakte u_____dt. Den
var litt m_____, for det gjorde
_____. Den skulle k_____, men
måtte h_____. Den spilte tr_____ og
ryddet r_____. Den så en
hj_____ som var s_____ av l_____.
Den vekket _____ og l_____
b_____. Så
kom en b_____. Hans knær var
u_____. L_____tivet gikk
b_____ ved sivet.

Den korte o-lyd med O vi skrev, fikk lommen lært seg med flittig strev.

Oppgave 11: Les kort o-lyd med O-ord med dobbel konsonant.

1	2	3	4
Dobbel m	Dobbel m	Dobbel m	Dobbel k og f
lommen bommen bomme bommert gommen gommene	tromme trommer tromma rommet rommene jommen	ei lomme lomma lommer lommene å romme rommer	en smokk smokken loff å loffe koffert selens loffer

Husk: Det er aldri to M-er i slutten av ord! Men når vi bøyer ordene, så det kommer en ny bokstav bak, da blir det dobbel M:

rom – rommet, gom – gommen, bom – bommen, lom – lommen, bom – bommer



Oppgave 12: Les om parord. Prikk betyr kort vokal, strek betyr lang.

Merk deg parordene ost + ost, kost + kost, most + most:

Kort o-lyd i ost: Vi spiste ost på skiva.

Lang o-lyd i ost: Kjøttet har stått og ost på panna og blitt helt svart.

Kort o-lyd i kost: Jeg feide gulvet med en kost.

Lang o-lyd i kost: Jeg har kost lenge med kattungen min.

Kort o-lyd i most: Most er en saft vi lager av epler og pærer.

Lang o-lyd i most: Vi har kokt eplene og most dem til eplemos, til pålegg.

Merk deg også parordene fort + fort, kost + kost:

Kort o-lyd i fort: Jeg løp så fort jeg kunne.

Kort å-lyd i fort: Vi besøkte et gammelt fort, en festning.

Kort o-lyd i kost: Snømannen hadde en kost i hånda.

Kort å-lyd i kost: Vi spiste sunn kost, med mye fisk og grønnsaker.

Oppgave 13: Les kort o-lyd med O-ord *uten* dobbel konsonant.

**13 A: Unntak 1 fra hovedregelen om dobbel konsonant:
Det blir enkel konsonant når det kommer en ny konsonant bak**

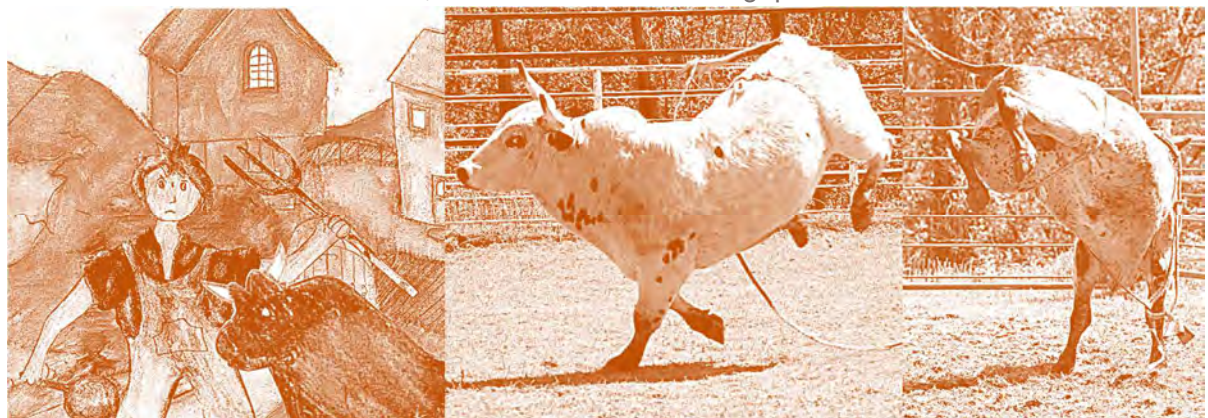
1	2	3	4	5	6
st	st	ml	ml	ml, ns	ks, kt, mb
ost	hoste	fomle	somle	gomle	okse
prost	hosten	fomler	somler	gomler	kokt
kost	hoster	fomlete	somlete	gomling	bombe
koste	hostet	fomling	somling	onsdag	bombefly



**13 B: Unntak 3 fra hovedregelen om dobbel konsonant:
Det er enten dobbel konsonant eller stum bokstav, ikke begge deler**

1	2	3	4
ond onde ondskap onsinnet	vond vonde vondt vondest	bonde bonden bondegård bondekone	bondesjakk bondeyrket sauebonde mannevond

Mannevond, ondsinnet okse som angriper mennesker



**13 C: Unntak 4 fra hovedregelen om dobbel konsonant:
Noen småord med kort vokal har enkel konsonant**

hos

hvor

hos

hvor

Oppgave 14a:

Lag sammensatte ord. Koble sammen ordene til venstre med ord fra lista.

halv	skaff	pokal	fat
lokomotiv	vakt	ond	ost
kokos	steik	bonde	vinner
av	kokt	fille	onkel
okse	fører	oste	gruppe
koste	bolle	hoste	skap
port	morsom	foster	saft
hjorte	lås	kokos	mor
unna	normal	geit	kost
kjempe	sorte	tann	vorte
u	kone	fort	gård
nord	gjort	brenn	stikker
koffert	kalv	sofa	nøtt
kull	gjort	bort	fort
bonde	mann	tromme	over
menneske	foster	elg	okse



menneskefoster

Celina Deborah Popkema, 7.kl.



elgokse

Ragnhild Haakenstad, 5.kl.

El Miriel Karstad, 1.kl.

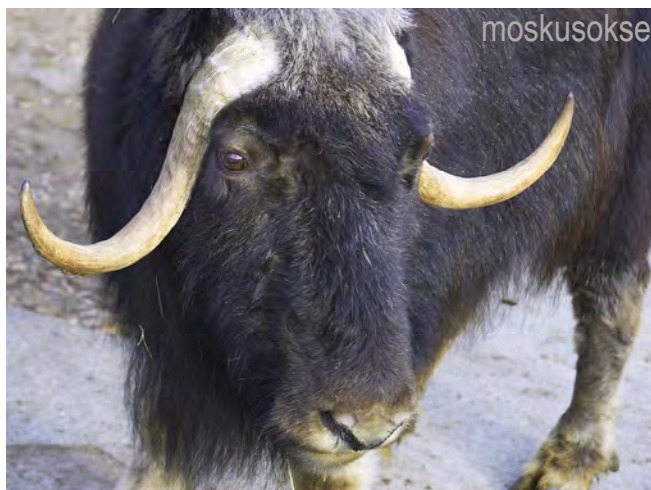
Oppgave 14b:

Lag sammensatte ord. Koble sammen ordene til venstre med ord fra lista.

kokos	renn	vandre	pokal
krongle	lever	onkel	kokt
foster	fort	portner	suging
okse	fly	bort	smokk
morsk	vei	smokk	barn
tåte	melk	konkurranse	sport
brenn	pave	fort	bolig
bort	swin	ond	gang
bombe	het	bom	sinnnet
somle	reist	vorte	gjemt
tromme	barn	gjennom	stasjon
ur	smokk	flaske	steik
hjorte	sett	hjorte	bort
konkurranse	rom	manne	swin
mellom	nordisk	hunde	vond
kron	hjort	moskus	okse



Corel



Sammendrag av heftets fokus og oversikt over neste hefte



I dette heftet har du lært om korte vokaler. Noen kaller ord med kort vokal for *sprettord*. De fleste vokaler skrives på samme måte, enten de er lange eller korte. Men kort o-lyd kan skrives med O eller U. Å-lyd og æ-lyd kan ha forskjellig skrivemåte, både når de er korte og når de er lange. Kort å-lyd kan skrives med O eller Å. Det samme gjelder lang å-lyd, som du skal lære om i neste hefte. Kort æ-lyd kan skrives med E eller Æ. Men det er veldig få av ordene som har æ. Hvis du lærer deg disse, kan du regne med at andre ord har E. Lang æ-lyd kan både skrives med Æ og E. Det skal du lære om i neste hefte.

I tillegg til fokuset på skrivemåten for disse tre korte lydene har vi sett på regler for dobbel konsonant. Selv

om vi bare har vist eksempler fra de tre lydene heftet handler om, er det likedan med andre vokallyder: Etter kort, trykksterk vokal får vi dobbel konsonant, men ikke når det kommer en ny konsonant bak. I noen småord blir det heller ikke dobbel konsonant. Du vet dessuten at det aldri er to M-er i slutten av ord. Og det er enten stum bokstav eller dobbel konsonant, ikke begge deler.

I sammensatte ord må vi tenke annerledes: Her beholder vi den doble konsonanten selv om ord nummer to starter med en konsonant. Men: Det er aldri tre like konsonanter etter hverandre. Enten må vi skrive bare to, eller sette bindestrek. Dette kan du se eksempler på nederst i oversikten på neste side.

Det siste heftet i Fokus handler om lang æ-lyd og lang å-lyd.

Lang æ-lyd kan skrives med Æ eller E.

Lang å-lyd skrives vanligvis med O foran V og G, som i ordet *og*.

Regler og unntak om dobbel konsonant

Hovedregel for bruk av dobbel konsonant:

Det er dobbel konsonant etter kort, trykksterk vokal (a e i o u y æ ø å).

Eksempler: gutt, vann, full, gull, fall, mann, munn, venn, tall, tann, finne, helle, russ, krutt, null, bille, kasse, satt

Unntak fra regel om dobbel konsonant:

Det er aldri to M-er i slutten av et ord. Selv om vokalen er kort og trykksterk, blir konsonanten enkel. Men dersom man bøyer ordet, så mlyden kommer inni ordet, blir det dobbel konsonant. Eksempler: kam – kammen lam – lammet søm – sømmen drøm – drømmen hjem – hjemme glem – glemme fram – framme stum – stumme	Noen ord har stum D etter N/L. Det er enten dobbel konsonant eller stum bokstav, ikke begge deler! Eksempler: bind – <u>bindet</u> blind – <u>blindt</u> grind – <u>grinda</u> vind – <u>vinden</u> land – <u>landene</u> land – <u>til lands</u> rund – <u>rundt</u> kald – <u>kaldt</u> sild – <u>silda</u> mild – <u>mildt</u>	Når det kommer en ny konsonant rett etter, blir ikke konsonanten doblet. Eksempler: vill – vilt legge – lagt hell – heldig sann – sant grunn – grunt vinne – vant tenne – tente fylle – fylte skjønner – skjønte Bokstavgrupper og to-lyds-grupper får ikke doubling: rt, rn, rs, rl, rd, sj, skj, sk, tj, kj*, ng, n-k, g-n, t-n, d-n**	Forstavelserne an-gjen- mis- har enkel konsonant, selv om de har kort, trykksterk vokal. Eksempler: anbefale antar gjenta gjenvant misforstå misbruk gjenstår gjensyn Bokstaven V blir ikke doblet. Eksempler: en lever, en støvel en høvel, en drøvel Unntak: lavvo	Noen fremmedord skrives bare med enkel konsonant etter kort, trykksterk vokal: infinitiv negativ konditor image Noen småord med kort vokal får enkel konsonant, selv om de ikke slutter på m. Disse stavemåtene må du lære utenat: han, for, nok, men, hos, vel, at, an, hun, til, vil, den, hos, hvis, et, kun, når, skal, kan
--	--	---	--	--

Unntak fra unntaket:

Unntak fra unntaket:

Sammensatte ord beholder ofte dobbel konsonant. Her kan vi også regne vanlige forstavelser og endelser. Eksempler: gullstøv fullsatt vannkanne kullgruve vennskap oppslått vennlig inntrenger mannedom sannhet lønnsom alltid innstifte innsette	Noen få ord beholder dobbel konsonant for at de ikke skal forveksles med andre ord: fullt (men: fylt) spisst visst visste bevisst lesste Lær disse ordene!	Foran genitivs-s beholder vi dobbel konsonant. Eksempler: til fjells til topps til vanns avleggs i manns minne * Bokstavgruppa kj har dobbel k i ordene bikkje – og ikke (nynorsk) ** Tolydsgruppa d-n kan ha dobbel d i navn: Oddny / Odny	I fremmedordet aggressiv er det dobbel konsonant foran r. Noen fremmedord har dobbel konsonant etter trykklett vokal: abonnent, abonnement attest kollekt appetitt ressurs (og: resurs) symmetri allergi intellekt litteratur arrogant allegori dessert kollasj terrasse grossist mannekeng aggresjon Strek betyr stavelse med trykk her. Ellers betyr det stum bokstav.	Når vi snakker om dyrs kjønn, skriver vi hann og hunn med dobbel konsonant: hunnspurv hunnløve hannelefant hunnkatt hunnorsk hannreke hannkreps Du kan skrive om hunden din: «Hun er en hunnhund.»
---	---	---	---	---

Unntak:

Foran endelsene -ling, -ning og -sel blir konsonanten enkel. Eksempler: ransel samling, kakling, ledning** famling, sikling, redning** setning*, retning*, metning* pensel, brensel, redsel	Det er aldri tre like konsonanter etter hverandre, tross kort vokal i sammensatte ord! Eksempler: hekkklipping – hekk-klipping ballek – ball-lek bestikkurv – bestikk-kurv gullenke – gull-lenke flassjampo – flass-sjampo kullager – kull-lager hanneshorn – hann-neshorn fullastet – full-lastet musikkorps – musikk-korps ullløper – ull-løper topplassering – topp-plassering fettype – fett-type
--	--